

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10— K
pol leta 5—
četrt leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
. dvakrat . . . 12 "
. trikrat . . . 10 "
za nadaljna uvrščanja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 12. junija 1916.

Opozorjamo na današnje histrico upravnštva!

Slovensko napredno učiteljstvo pri novem deželnem predsedniku na Kranjskem, Henriku grofu Attensu.

Dne 23. maja 1916 se je poklonila ob 1/212. uri dopoldne deputacija slovenskega naprednega učiteljstva novemu deželnemu predsedniku na Kranjskem, Henriku grofu Attensu. V deputaciji so bili tovariši: L. Jelenc, Fran Luznar in Vilibald Rus, ki so zastopali »Zavezo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva«, »Deželno slovensko učiteljsko društvo« je zastopal tovariš Juraj Režek, »Ljubljansko učiteljsko društvo« pa tovariš Jakob Dimnik.

Visokorodni gospod grof je deputacijo prav prijazno sprejel. Deputacija ni samo iskreno pozdravila novega deželnega predsednika, potožila mu je tudi težnje kranjskega učiteljstva ter ga prosila pomoči.

Voditelj deputacije, predsednik Zaveze, tovariš L. Jelenc, ga je nagovoril s temi besedami:

Visokorodni gospod grof!

Velečastiti gospod deželni predsednik!

Zastopniki slovenskega naprednega učiteljstva, ki je združeno v »Ljubljanskem učiteljskem društvu«, v »Deželnem slovenskem učiteljskem društvu« in v osrednji učiteljski organizaciji, v »Zavezavi avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva« s sedežem v Ljubljani, si dovoljujejo, po-

kloniti se Vašemu visokorodju ob priliki, ko nastopate svojo visoko službo.

Veliko veselje in polno najlepših nad je zavladalo med kranjskim naprednim učiteljstvom, začuvši vest, da je Njegovo Veličanstvo, presvetli cesar, naš modri vladar in gospodar imenoval Vaše visokorodje za deželnega predsednika na Kranjskem. In kako bi ne! Saj je segal iz Štajerskega in Goriškega, kjer ste blagodejno delovali, glas do nas, da ste, visokorodni gospod grof, velik pospeševalec ljudskega šolstva in prijatelj ter zagovornik ljudskega učiteljstva.

Pravi prijateljev na vplivnih mestih pa potrebuje, prav živo potrebuje ravno kranjsko učiteljstvo, in to v prvi vrsti zavoljo slabega gmotnega stanja, saj je obče znano, da je v Avstriji kranjsko učiteljstvo najslabše plačano. Od l. 1898. ima kranjsko učiteljstvo vedno isto plačo, in če je že v rednih časih težko izhajalo s svojo pičlo plačo, je zavladala sedaj v teh silno dragih časih v učiteljskih rodovinah beda, ki tira v obup.

Deželni odbor kranjski je bil naklonil stalno nameščenemu učiteljstvu malenkostne draginjske doklade, ki pa niso odpravile bede in ubožstva iz učiteljskih družin. Vemo, da se regulacija učiteljskih plač ne da izvesti v sedanjih časih, zato prosimo Vaše visokorodje, da blagovoli zastaviti svojo vplivno besedo, da se podele kranjskemu učiteljstvu vsaj dostojne draginjske doklade za časa te silovite draginje.

Deželni zbor kranjski je bil sprejel pred leti načrta zakona, s katerim naj bi se uredile plače ljudskošolskemu učiteljstvu. Načrt se zaradi nekaterih določil ni mogel predložiti v Najvišjo sankcijo. Mislili smo in se nadejali, da nam podeli deželni odbor draginjske doklade v tisti višini, kakor določa zakonski načrt plače. Tako so storili v sličnih slučajih nekateri drugi deželni odbori v Avstriji. A motili smo se! Niti šestine od tega nam niso naklonili.

Slovensko učiteljstvo pa ni le potrebno, temveč je tudi vredno milejše usode, ker je vsekdar vestno in zvesto izpolnjevalo svoje dolžnosti in jih izpolnjuje v vsakem oziru in v polni meri tudi v sedanjih vojnih. Laskavo priznanje za to smo prejeli od ekscelence ministra za deželno brambo in od ekscelence vojnega mini-

stra, ki pišeta v zahvali na učiteljstvo med drugim te-le laskave besede:

»Klanjamo se pred orjaškim delom našega učiteljstva in mu zagotavljamo, da mu hvaležnost nas vseh dvigne neminljiv spomenik v dvorih slave te vojne!«

S ponosom torej lahko trdimo, da je mnogo pripomoglo slovenskega učiteljstva v to, da branijo slovenski vojaki s tolikim pogumom milo našo domovino, mogočno Avstrijo, ker smo vzgojevali izročeno nam mladino vedno v pravem patriotskem duhu, v ljubezni do domovine, v otroški vdanosti do presvetlega cesarja! Tako hočemo delovati tudi v prihodnje, in uspehi naši bodo še lepši, le rešite nas morečih materialnih skrbi! V tem pogledu se zaupno ozira v Vaše visokorodje vse kranj. učiteljstvo ter se trdno nadeja, da mu pomorete do boljših in srečnejših dni!

Gospod grof se je z lepimi besedami zahvalil za pozdrav, izrazil veselje nad tem, da ga je prišlo ob nastopu njegove službe pozdravit ljudskošolsko učiteljstvo, ter je poudarjal veliko važnost ljudske šole glede na vzgojo mladine. S toplimi besedami je polagal učiteljstvu na srce, da naj z vso vnemo vzgaja mladino v patriotskem duhu, v ljubezni in vdanosti do presvetlega cesarja in vse cesarske rodovine.

V razgovoru, ki se je razvil, so člani deputacije natančno informirali gospoda predsednika o tožnih razmerah, ki v njih živi slovensko napredno učiteljstvo na Kranjskem. O nekaterih zadevah se je gospod grof čudil, da so sploh mogoče.

Deputacija je z nado v boljšo bodočnost našega učiteljstva zapustila vladno palačo.

Vojna.

JUNAKOV GROB.

FRAN ČATER.

Na tirolski fronti je dne 5. maja t. l. junaške smrti umrl tovariš Fran Čater, naposled učitelj v Ponikvi na Štajerskem. — Rojen je bil na Gomilskem l. 1890., učiteljske v Mariboru je dovršil l. 1910. ter

je služboval najprej kot suplent v Braslovcah. — Ob izbruhu vojne je bil takoj poklican pod orožje, ob fronti se je že enkrat prejel bojeval, in so ga že takrat proglasili za padlega. A sedaj ga je res doletela usoda v bojih z Lahom, in kot praporščak v nekem pehotnem polku je izdihnil navdušeni Savinčan ob bregovih Adiže. — Ostavivši mater, ki je bil edini up, je moral leči v tujini k večnemu počitku.

Bodi vrlemu slovenskemu učitelju-junaku ohranjen neminljiv spomin!

VOJNA IN SOCIALNA DEMOKRACIJA.

V socialističnih strankah Nemčije, Francije in Angležke se kažejo zanimivi pojavi z ozirom na razvoj socializma in na boj med narodnostjo in mednarodnostjo. — Naše čitatelje bo zanimalo, če jih nekoliko o tem informujemo. Marx in Engels, ki sta utemeljila nemško socialno demokracijo, nista kazala umevanja za moderni narodnostni razvoj, kakor trdijo poznavalci njiju del. Pod geslom: »Proletarci vseh dežel, združite se!« govori komunistični manifest o deželah in ne o narodih. Še v poslednjem zvezku Marxovega dela »Kapital« se nahaja izrek, da so »plemenski odnošaji sekundarne sile družbe, gospodarski pa so glavne sile.« — Tekom časov so se nazor o tem bistveno izpremenili. Na šestem zborovanju socialne demokracije v Avstriji je rekel nje voditelj dr. Adler: »Še v šestdesetih letih minulega stoletja je pomenjalo mednarodno isto kot nenaroden, kakor da bi se človek mogel odreči svoji lastni zgodovini, svoji narodni individualnosti, kakor da bi bil možen čisto abstrakten pojem človečanstva.« — Malo časa za tem je rekel v dunajškem parlamentu poljski socialist posl. Daszynski: »Jaz sem tako Poljak kakor socialist.« Posl. Pernerstorfer pa je izrekel nazor, da človek more biti dober Nemec, odličen Slovan, oduševljen Italijan, a poleg tega da more biti tudi strasten socialni demokrat. — Norveško delavstvo je že leta 1894 sprejelo v svoj program samostalnost norveških dežel. Francoski socialisti so vedno čutili francosko, angleški pa angleško. Ali šele v času vojne je prišlo do radikalne kristalizacije. Do velikega spora je prišlo posebno med

LISTEK.

Pesem mladine.

1916.

Mojo srčno kri škropite
po planinskih solčnih tleh,
kakor seme jo vrzite
po doleh in po bregih!

In srce jim bo ogrelo
cvetje, zrastle iz krvi,
da za rod in dom plantelo
bode jim do konca dni!

S. Gregorčič.

In kamorkoli se oko obrne,
cvete lepote neopisne krás;
prizor se za prizorom nam odgrne —
slik svežih, pestrih živobojni pas!
V nebo visoko, v solnca luč prežarno
gora se kamen dviga vekovit,
molče se pno grebeni v noč viharno —

kaj more gróm jim in kaj strele svit!
Njih veličast stoji nepremagljiva,
kot je za dom ljubezen neminljiva!

V pobočju gozd skrivnostno tam šumi:
zelena halja vije se v podolje;
in s ptico ptica sladko govori,
studenca val odpeva dobre volje;
šum reke raste in drhteč zamira,
kot da umetnikova roka daleč kje
mogočnim orglam tajnosti odpira,
ki sreč le umljivo govore...
O, kam bežiš, bobneči glas vodá,
šepet ti mehki našega vodovja?
V življenje budi semena poljá,
da blesk zasine žitnega valovja,
ki v vetra se poljubih poigrava,
kot zlato morje paša, vstaja, plava...

O, kam?... Ni li tam doli naše morje,
ki nosijo valovi mu pozdrav
od tod, kjer boči naše se obzorje?
Pozdrav sporoča naša mu ljubav!
Ko vode so nam zemljo porosile,
v oblak se dvignile, vanj se izlile,
gredo, da z morjem bi združile se, spojile,
ki — nikdar mirno — hrepeni v daljave,

kot ščit jeklen ob prsih očetnjave
v neba sinjino brizga val peneč,
tako grozan, tako preteč!
O, morja sila ti nepremagljiva,
kot je za dom ljubezen neminljiva!

Pod zemljo pa priroda večno snuje,
prečudne tvore oblikuje —
in človek ostrmi zavzet,
zroč ta podzemski bajni svet.
Um roki pota naravnava,
da seza v temo po zaklad,
ki v ceni zraste tisočkrat,
ko misli jasne moč mu zdrava
namen odkaže in obliko da,
ki nam naj služi, nam velja!

Nam?... Kaj pravice reče čast,
ko svet je ta nam vpisan v last?
Smo li, ko nismo nič imeli,
z nasiljem drugemu ga vzeli?
Je li krvava naša pest
in z grehi obtežena vest?
So li ga tujci nam ravnali,
brez dela mi plodove brali?
Morda brez ognja smo srca
v lenobi duševni čakali,

da nam pero in knjigo da
usmiljenje sovražnega sveta?...

Dni davnih doba, ti govóri,
če nisi ob prosvete zóri
tu zrla naših dedov že,
kako so misli njih rodile
zavest in dvigale srce;
kako njih delavne roké
tla so orale, dom gradile
in kot z verigami nasé
to sveto zemljo priklenile!
Ta vez na vek je nezlomljiva,
kot je za dom ljubezen neminljiva!

Kar smo — to naša je pravica!
Stran, kdor grabljivo hoče k nam!
Če dvigne ena se desnica,
junak od nas že vsak je sam!
Če pa vseh moč se v eno združi,
teh tisoč rok le v eno pest,
spoznaj, kako se dómu služi,
kako je vsak do smrti zvest!

O, pač srce se krči, duša plaka,
ko smrt objela je junaka —
vsak vreden vseh je bolečin!